

Escultura Romana

Té dos importants precedents:

- Grècia
- Etrúcia (etruscus): n'hereda interès per el realisme, l'escultura funerària i el retrat

ESCULTURA ETRUSCA

Combina: trets de la Grècia arcaica i trets propis.

Característiques de la Grècia arcaica: frontalitat, somriure arcaic, ulls ametllats, geometrització anatòmica.

Característiques pròpies dels etruscos: realisme (NO idealitzen), retrat individual, escenes de la vida quotidiana, expressivitat. Les tombes etrusques eren decorades amb frescos de temàtica alegre.

EL RETRAT ROMÀ

Era el gènere escultòric preferit pels romans. Tipologia molt diversa:

- Bust: escultura o pintura de la part superior del cos humà (cap, espatlles, pit o part d'ell), Dempeus, Sedent, Eqüestre: escultura o pintura a cavall

Diversitat de materials: marbre, pedra, bronze...

Diversitat de funcions: decorativa (en vil·les, domus, espais públics...), commemorativa, propagandística i funerària.

Els orígens del retrat venen de la escultura funerària etrusca, les famílies patrícies feien mascaretes funeràries dels difunts per conservar-les als atris de les domus.

EVOLUCIÓ DEL RETRAT

1- Retrat en l'època republicana (fins finals del segle I a.C): sovint bust, molt realista (representen defectes físics) i sobrietat (gens de luxe, només el mínim necessari).

2- Retrat en l'època d'August (segona meitat s. I a.C): té influència de la grècia clàssica (idealització i interès per la bellesa), segueix l'interès per la individualització i interès per deixar clara la posició social del retratat.

3- Retrat en l'època Flàvia (s. I-II d.C): no s'idealitza, realisme, sovint trenquen amb la frontalitat gràcies a un moviment lateral del cap (perdurarà en èpoques posteriors), aquest moviment lateral ajuda a donar aparença menys solemne, les dones tenen pentinats arrissats i alts: donen sensació de volum i creen clarobscur.

4- Retrat en l'època dels antonis (segona meitat del s. II dC- s.III): cabells masculins rinxolats i tendència al colossalisme.

5- Retrat al Baix Imperi (s. III- IV): època de decadència política, creix el colossalisme (relació inversa entre grandària de les escultures i grandària de l'Imperi), interès per representar el caràcter del personatge.

August de Prima Porta

Autor: desconegut
Estil: romà imperial
Tècnica: fosa (original)/ talla (còpia)
Tipologia: dempeus
Localització original: Prima Porta, al nord de Roma, al 1863
Localització actual: Museu del Vaticà

CRONOLOGIA

Original: 20 aC Còpia de marbre: 14 dC

CONTEXT HISTÒRIC

Etapa: Roma Imperial, Roma té un gran imperi, domina tota la mediterrània i Roma és la capital i el centre de poder. Per administrar-lo es divideix en províncies.

Octavi August va ser el primer emperador (l'obra està feta durant el seu regnat). L'emperador acumula tots els poders. L'art es posa al servei del poder (August de Prima Porta: exemple d'art propagandístic). Durant el seu regnat comença el llarg període de pau: LA PAX ROMANA: deixen de fer-se campanyes militars, per tant hi ha més diners per destinar al art, fer grans edificis i obres públiques.

L'imperi és el període de màxim esplendor de Roma: en concret l'Alt Imperi (27 aC- s.III dC): etapa a la que correspon l'obra. L'imperi s'organitza en ciutats (centres econòmics i polítics).

CONTEXT CULTURAL

La cultura és fruit de diferents aportacions: Orientals, Grècia (adopta elements com la religió).

Dins la cultura romana, va tenir gran pes la llengua llatina. Obra coetania a diferents escriptors: Ovidi, Horaci i Virgili.

Art molt influït per Grècia. Moment d'importància de l'escultura commemorativa: ARCS DE TRIOMF

ANÀLISI DE L'OBRA

Representa l'emperador August. És l'exemple més representatiu de retrat en l'època d'August.

CARACTERÍSTIQUES FORMALS I ESTILÍSTIQUES

Material: bronze (original)/ marbre (còpia)
Tècnica: fosa (original)/ talla (còpia)
Forma: diversos blocs (original)/ un sol bloc (còpia de marbre). Les dues són: volum rodó i unifacials
Tipologia: dempeus
Cromatisme: policromada (s'ha perdut la pintura)

ELEMENTS DESTACATS DE L'ESTIL

feta en un moment on a Roma hi havia molta influència de la escultura grega clàssica. L'autor agafa de model el Dorifor de Políctet. NO el còpia, L'ADAPTA AL GUST ROMÀ, ho reflecteix en tres elements:

ADAPTACIÓ AL GUST ROMÀ:

- 1- **MODIFICACIÓ DEL ROSTRE:** El Dorífor figura ideal (NO era un retrat), August de Prima Porta és un retrat (reflecteix la importància del retrat a Roma). S'hi reproduïx el rostre d'August i s'hi n'accentua: la serenitat, la bellesa, la joventut (barreja de idealisme i realisme).
- 2- **LA NUESA:** per la dignitat del seu càrrec no se'l representa nu. Se'l vesteix amb indumentària d'emperador (ajuda a transmetre sensació d'autoritat). Cuirassa ajustada al cos, treball anatòmic gents geomètric. A la cuirassa hi ha relleus sobre les seves victòries a la Gàl·lia i a la Hispània (relleus narratius: característic a la escultura romana). Plecs de la túnica realistes i creen clarobscur. Peus descalços.
- 3- **POSTURA:** més dinàmica que la del Dorífor. Per tal de donar sensació d'autoritat: cap lleugerament alçat, mirada cap als seus súbdits i braç dret alçat: gest de comandament.

SIMILITUDS AMB EL DORÍFOR:

- 1- **CÀNON DE POLÍCLET:** l'alçada és set caps la mesura del cap
- 2- **CONTRAPOSTO:** la cama dreta suporta el pes del cos. Cama esquerra enrere. Braç dret avançat i braç esquerra enrere
- 3- **MANCA DE SIMETRIA I RIGIDESA**
- 4- **S'ESTABLEIX UN PARAL·LELISME ENTRE LA LLANÇA DEL DORÍFOR I LA VARA DE COMANDAMENT D'AUGUST**

ANÀLISI CONCEPTUAL

SIGNIFICAT. ICONOGRAFIA

És un retrat de l'emperador que destaca les seves qualitats com a governant: líder polític que va implantar l'imperi com a forma de govern, general invicte que arenga l'exèrcit (fa discurs a les tropes), benefactor del poble i recorda a un heroi grec. Les qualitats d'August són destacades per diversos detalls de l'obra:

- Relleus de la cuirassa: a la part superior; el cel estén el seu mantell protector, s'hi representen: Apol·lo i Diana, les divinitats protectores d'August. Al centre; hi ha un part (guerrer poble de Roma) derrotat torna als romans uns trofeus de guerra. Es pot pensar que es tracta de una gran victòria per NO és cap tromf clau, cal buscar-hi un altre sentit (+ endavant explicat):
- Llivia, la muller d'August, va ser la comitent (la que ho va encarregar), ella va triar l'escena perquè qui va anar a recollir els trofeus va ser Tiberi (el seu fill preferit, hi va acompanyat de la lloba capitolina, un símbol de Roma). Vol reforçar el paper de Tiberi com a successor d'August
- Es fa referència a August com a pacificador: als relleus hi ha símbols de les dues províncies conquerides per ells: Hispània i la Gàl·lia.
- També vol difondre la figura d'August com a divinitat: dos elements fan aquesta funció; 1- Cupido damunt d'un dofí: són figures relacionades amb Venus: la família d'August es considerava successora de Venus. A l'hora el cupido i el dofí fan funció de suport. 2- Peus descalços: símbol dels mortals divinitzats, indica que la còpia és posterior a la seva mort.

FUNCIÓ

PROPAGANDÍSTICA: d'August com a emperador i Déu i de Tiberi com a successor

MODELS

El Dorífor i retrats etruscos

INFLUÈNCIES

Altres retrats d'emperadors: EMPERADOR CLAUDI I AUGUST COM A PONTÍFEX MÀXIM

Ara Pacis Augustae

Autor: desconegut
Estil: romà imperial
Tècnica: relleu
Tipologia: arquitectura religiosa amb relleus
Localització original: Camp de Mart, Roma
Localització actual: Museu de l'Ara Pacis, Roma

CRONOLOGIA

13-9 aC

CONTEXT HISTÒRIC

Etapa: Roma Imperial, Roma té un gran imperi, domina tota la mediterrània i Roma és la capital i el centre de poder. Per administrar-lo es divideix en províncies.

Octavi August va ser el primer emperador (l'obra està feta durant el seu regnat). L'emperador acumula tots els poders. L'art es posa al servei del poder (l'Ara Pacis Augustae: exemple d'art propagandístic). Durant el seu regnat comença el llarg període de pau: LA PAX ROMANA: deixen de fer-se campanyes militars, per tant hi ha més diners per destinar al art, fer grans edificis i obres públiques.

L'imperi és el període de màxim esplendor de Roma: en concret l'Alt Imperi (27 aC- s.III dC): etapa a la que correspon l'obra. L'imperi s'organitza en ciutats (centres econòmics i polítics).

CONTEXT CULTURAL

La cultura és fruit de diferents aportacions: Orientals, Grècia (adopta elements com la religió).

Dins la cultura romana, va tenir gran pes la llengua llatina. Obra coetania a diferents escriptors: Ovidi, Horaci i Virgili.

Art molt influït per Grècia. Moment d'importància de l'escultura commemorativa: ARCS DE TRIOMF

ANÀLISI DE L'OBRA

Construcció de planta RECTANGULAR, sense coberta, envoltada per un altar (anomenat ara): esta situat a l'inferior i té forma d'U. S'alça a través d'un podi, s'hi accedeix a través d'una rampa esglaonada, aquesta condueix a una de les dues portes, l'altre és a la façana oposada, les portes són alineades sobre un eix de simetria.

L'element més destacable de l'obra són els relleus, estàn situats sobre els murs exteriors que envolten l'altar. Son alt i baix relleu.

El relleu va ser molt utilitzat pels romans per decorar: altars, arcs de triomf, columnes commemoratives, sarcòfegs, etc. Feien servir els relleus per narrar: especialment gestes històriques= relleus històrics (importància). Tenien menys interès que els grecs per temes mitològics. Els relleus tenien gran realisme. Busquen efectes pintòrics en el relleu: perspectiva i profunditat i interès pel paisatge.

CARACTERÍSTIQUES FORMALS

Material: marbre de Camara

Tècnica: talla

Forma: diversos blocs, situats al mur exterior de l'altar

Cromatisme: policromat originariament

ELEMENTS DESTACATS DE L'ESTIL

Moltes característiques de l'art grec clàssic però adaptades al gust romà. Els relleus més destacables són els del mur exterior, els murs exteriors estan totalment decorats: HORROR VACUI: tendència a no deixar cap superfície sense decorar. El mur exterior és organitzat en dos registres separats entre si per unes sanefes.

Al registre inferior: motius vegetals. Estructura simètrica i les tiges s'organitzen formant cercles.

Al registre superior: relleus figuratius. Hi ha escenes mitològiques i dues processons relacionades amb l'emperador August. Recorda al fris de les Panatenees del Partenó perquè:

- 1- **El tema:** és una processó, s'hi representa una família imperial en processó per fer l'ofrena a l'Ara Pacis.
- 2- **Plecs de la roba:** realistes i creen clarobscur
- 3- **Draps molls**

Però al partenó no es diferencien els individus, en canvi a l'Ara Pacis si, i s'hi fan retrats molt realistes de la família imperial. A diferència del Partenó: no tots els personatges estan en el mateix pla, hi ha una segona filera de personatges al fons, dona sensació de profunditat. La profunditat s'aconsegueix conuinant: alt relleu (al primer pla) i baix relleu (al segon pla). Aquesta conuinació de relleus també té intenció jeràrquica. Personatges en primer pla: més grans i alt relleu.

Hi ha postures molt variades: crea sensació de moviment

La senefa que separa els dos registres és decorada amb esvàstiques. Els 4 angles de l'esvàstica simbolitzen els quatre elements: foc, aigua, aire i terra. Alhora també simbolitzen els quatre punts cardinals: nord, sud, est i oest.

El mur interior també està dividit en dos registres separats per una sanefa. El registre inferior té una decoració a base de bandes verticals i el registre superior a base de garlandes.

CARACTERÍSTIQUES CONCEPTUALS

SIGNIFICAT

- **Garlandes del mur interior:** l'altar era destinat a sacrificis, durant els sacrificis era decorat amb garlandes vegetals que simbolitzen: **tot mor i tot reneix i prosperitat i abundància de la Pax Romana d'August.**

MURS EXTERIORS:

- **Façanes est i oest (les de les portes):** tenen dos relleus figuratius a cada façana. Analtzarem dos d'aquests:
 - **A la dreta de l'escalinata:** arribada d'Enees al Laci després del seu viatge a Troia. Episodi basat en el relat de Virgili. Voluntat de fer un paral·lelisme entre: arribada d'Enees (fill de Venus) i retorn d'August de la guerra. S'hi porten animals al sacrifici, hi ha elements paisatgistics, com el temple del fons.

- **A la façana posterior:** representada la deessa mare terra (que és Venus), August se'n considerava descendent. S'insisteix en la idea d'abundància, la mare terra té els pits marcats (llet abundant) i hi ha animals i fruits. Ens vol dir que la pau d'August porta abundància. El cigne representa el vent benefactor de la Terra, el drac el vent benefactor del mar. Les dues figures femenines són nimfes. Els dos cupidos porten raim i magrannes: abundància. Al fons hi ha elements paisatgístics en baix relleu: sensació de profunditat.

MURS LATERALS:

Hi ha dos relleus figuratius a cada façana. Pensat com a relleu únic: la mateixa escena continua als dos costats. Representa una processó que tingué lloc realment en honor a August i la pax romana l'any 13 aC. Es tracta d'un relleu històric

S'hi retraten membres de la família imperial: August, Lívia i Tiberi, etc. També s'hi retraten infants. És el primer cop que es representa a tota la família imperial junta. S'alterna alt i baix relleu i està fet amb ordre jeràrquic, els importants estan al centre, més grans i amb alt relleu.

FUNCIÓ

- 1- Religiosa: és un altar per a sacrificis.
- 2- Propagandística: obra construïda per encàrreg del senat, per donar les gràcies per: el retorn d'August de les campanyes a Hispània i a la Gal·lia i per la pax romana i la prosperitat. A més se'l vincula amb Enees, fill de Venus.
- 3- Històrica: narra un fet històric i retrata personatges destacats

MODELS

L'altar de Zeus a Pèrgam i el Fris de les Panatenees (tema processó, fris continuu, caracter narratiu, etc.)

INFLUÈNCIES

Columna trajana (relleu narratiu) i Relleus de Ghiberti (renaixement): portes del paradís del baptisteri del Domo de Florència.

(NO SELE)

Columna Trajana

- Columna commemorativa
- No té funció arquitectònica: fa de suport de relleus
- Ubicada al FORUM DE ROMA (40m de alçada i 4m de diàmetre)
- Té base, a dalt de tot antigament hi havia una estàtua de Trajà (fill de August), actualment la de Sant Pere

Data: inicis del s. II dC
Estil: romà imperial
Relleu: baix relleu
Cromatisme: policromada

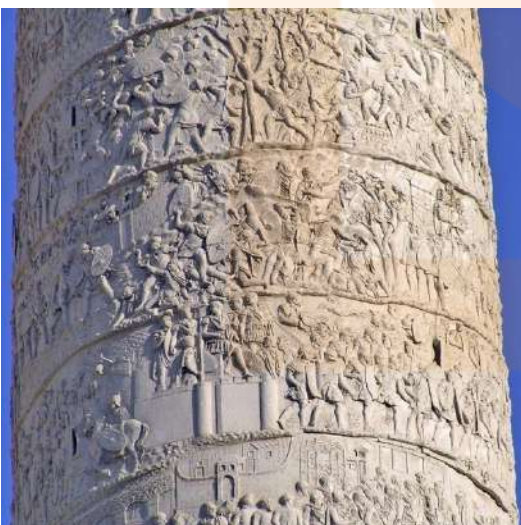
Els relleus estan estructurats seguint una espiral de 200m de longitud, són els relleus de més longitud del món antic. Són relleus NARRATIUS I HISTÒRICS s'hi narren les victòries de Trajà a les dues guerres de Dàcia. L'ordre narratiu va de baix a dalt.

A la part interior s'hi representa la primera guerra a Dàcia i a la superior la segona, en total hi ha representats 6 anys d'història. Les escenes són narrades en ordre cronològic, es plasma el temps sobre una superfície arquitectònica. Diuen que són relleus amb sentit cinematogràfic.

Els relleus són molt realistes, són retrats. Els plecs de la roba també són molt realistes. Les proporcions segueixen el cànon clàssic, però a Trajà se li aplica jerarquia per tamany, és a dir, se'l representa més gran.

Hi ha sensació de moviment i les postures són molt variades, no hi ha gens de rigidesa. El que està més lluny ho representen més petit, això dona sensació de profunditat, també utilitzen diferents plans, i els elements en segon pla els representen amb un baix relleu amb menys volum encara, cosa que també afavoreix a la profunditat.

Són relleus molt detallistes: el paisatge sovint és de llocs reals, la roba reproduïx la dels legionaris i les armes reproduïxen les dels romans i els dàcics.

Retrat eqüestre de Marc Aureli

Autor: desconegut
Estil: romà imperial
Tècnica: fosa
Tipologia: eqüestre/volum rodó
Localització original: Fòrum de Roma
Localització actual: Museu Capitolins, Roma

CRONOLOGIA

176 dC

CONTEXT HISTÒRIC

És l'etapa de la Roma imperial, Roma té un gran imperi, domina tota la Mediterrània i Roma és capital i centre de poder. Per administrar el poder l'imperi es divideix en províncies, l'emperador acumula tots els poders.

L'imperi és el període de màxim esplendor de Roma, especialment l'alt imperi que va del 27aC al s. III dC, i és l'etapa a la que correspon l'obra. Aquest imperi s'organitza amb ciutats, i són centres econòmics i polítics.

L'art es posa a servei del poder, el retrat de marc Aureli és un exemple d'art propagandístic.

Marc Aureli intentarà mantenir la Pax Romana però tindrà greus dificultats, va haver de fer guerres defensives a les fronteres.

CONTEXT CULTURAL

La cultura és fruit de diferents aportacions: orientals i Grècia (de qui n'adopta moltes coses, per exemple la religió). Dins la cultura romana hi tingué un gran pes la llengua llatina, i hi destaquen tres grans escriptors: Ovidi, Virgili i Horaci.

Marc Aureli va ser un emperador amb gran cultura, va fer una obra filosòfica anomenada "les meditacions".

L'art estava molt influït per Grècia, era un moment d'importància de l'arquitectura commemorativa, com els arcs de triomf.

ANÀLISI DE L'OBRA

CARACTERÍSTIQUES FORMALS

Material: bronze
Tècnica: fosa
Forma: diversos blocs, volum rodó, multifacial
Tipologia: eqüestre
Cromatisme: monòcroma

ELEMENTS DESTACATS DE L'ESTIL

- 1- Exemple de retrat romà: molt allunyat del retrat idealitzat de influència grega com el de August de prima Porta. És un retrat realista i permet conèixer a Marc Aureli.
- 2- No es busca plasmar serenor. Expressió d'autoritat, posició elevada i dalt d'un pedestal amb mirada adreçada a la multitud.
- 3- Sensació de proximitat: té autoritat però alhora és un emperador proper al poble: el mira i adreça la mà cap al poble que l'aclama com a senyal d'agraïment.
- 4- Detallisme: en tres parts clarament
 - a) Rostre: on hi ha un treball detallat de cabells (rinxolats i clarobscur) i barba. Té trets facials suaus.
 - b) Roba: vesteix una toga (cordada amb un cinturó, cobert amb un mantell militar i calçat amb botes de patrici. Els plecs de la roba són naturals: clarobscur
 - c) Cavall: amb la sella i les guarnicions i se'l representa com un animal fort, és robust, significa que l'animal aporta força i l'humà intel·ligència. Hi ha molt detallisme en el cep.
- 5- Moviment: no hi ha rigidesa, el moviment és molt suau: el cavall té una pota alçada i Marc Aureli té el braç dret alçat.
- 6- Proporcions: són diferents per al genet que per al cavall. Marc Aureli té unes proporcions més grans que les del cavall, ja que l'obra és feta per ser vista des d'abaix.
- 7- Asimetria.

CARACTERÍSTIQUES CONCEPTUALS

SIGNIFICAT. ICONOGRAFIA

Retrat d'emperador, en representa diverses qualitats:

- 1- Autoritat: el retrat eqüestre s'hi presta, ja que està enlairat damunt del cavall
- 2- Victoriós: acaba de derrotar a l'enemic
- 3- Humanitzat: va vestit de civil, desarmat: se'l mostra com a pacificador, no com a conqueridor, això reflexa el context històric: període de guerres defensives. La postura pausada connecta amb l'interès de Marc Aureli per la filosofia, és a dir que és presentat com a personatge reflexiu.
- 4- Clemència: originàriament sota la pota del cavall hi havia un part vençut, el gest pausat de la mà significa clemència cap a l'enemic.
- 5- Caràcter dur: el gest d'aixecar el braç recorda el gest que feia August de Prima Porta.

FUNCIÓ

Commemorativa: de la victòria sobre els parts Propagandística: de la figura de Marc Aureli

MODELS I INFLUÈNCIES

El cavaller Rampin: escultura eqüestre grega arcaica que representa un kouros dalt d'un cavall del s. VI aC.
Els bronzes daurats: Grup escultòric eqüestre (2 cavallers, 2 cavalls i 2 dones a peu) del 20 dC, de les poques escultures romanes eqüestres que es conserva la majoria es van destruir a la edat mitjana per aprofitar el bronze, el retrat de Marc Aureli no es va destruir ja que el van confondre amb el del emperador Constantí, que va ser el que va instaurar el cristianisme com a religió oficial. **August de Prima Porta.** Va servir de model per escultures eqüestres del Renaixement: **Donatello: il Condottiero Gattamelata** i **Vetnochio: Condottiero Colleoni.**

Art Bizanti

L'imperi romà d'orient neix l'any 395, l'emperador Teodos divideix l'imperi en dues meitats, i l'imperi romà d'occident cau el 476.

L'imperi Bizantí, és un imperi cristià, i l'art rep tres principals influències: Orient, Grècia i Roma.

ARQUITECTURA BIZANTINA

Els principals edificis són esglésies i palaus. Característiques: ús d'elements romans com l'arc de mig punt, la cúpula o el maó. Les aportacions a la arquitectura que fan els bizantins són les cúpules sobre petrines.

PINTURA BIZANTINA

El mosaic és la tècnica principal, està fet amb tesselles (opus tessellatum), que són petites peces de marbre de forma cúbica. Són molt utilitzades pels romans.

La pintura sovint té temàtica religiosa i es troba als murs de les esglésies. A l'absis d'aquestes sovint hi trobem el Pantocràtor que és una pintura de Déu en majestat.

Un exemple de mosaic és el **Mosaic de Teodora a l'església de Sant Vital a Ràvena**.

Les característiques de la pintura bizantina són: el hieratisme, rigidesa, frontalitat, plecs rectes i fons daurats.

En la pintura bizantina també s'aplica la perspectiva jeràrquica.

Santa Sofia de Constantinoble

Estil: Bizantí
Localització: Istanbul
Arquitecte: Isidor de Milet
Sistema constructiu: arquitevat i voltat
Material: maó i marbre

CRONOLOGIA

532-537

CONTEXT HISTÒRIC

La ciutat de Constantinoble va ser formada per l'emperador romà Constantí l'any 330, i fou anomenada la Nova Roma.

L'any 395 Teodosi va dividir l'imperi, i Constantinoble esdevingué la capital de l'imperi romà d'Orient. Els emperadors Bizantins es consideraven continuadors de l'imperi romà.

Santa Sofia es va construir durant el regnat de l'emperador Justinià. Aquest va reconstruir la capital, la va convertir en una ciutat important i va ser un gran defensor del cristianisme a Orient.

CONTEXT CULTURAL

Bizanci va conservar la cultura clàssica: la grega i la romana. El grec era la llengua de la cort, i l'art incorpora elements grecs i romans.

L'Imperi entra en decadència amb la crisi iconoclasta del segle VIII: triomfa el sector de l'església contrari a les imatges i se'n destrueixen. Hi havia constants lluites amb els turcs fins a la seva caiguda al segle XV

ANÀLISI DE L'OBRA

PLANTA: és una planta basilical, té tres naus i la central és més ampla que les laterals. Al centre hi ha 4 grans pilars que declinen un quadrat. Té precedència de un nàrtex, que és un atri o galeria d'entrada.

ALÇAT: ESPAI INTERIOR: organitzat per un eix longitudinal que va des del nàrtex fins a l'absis. Les naus laterals estan separades de la central per un doble pis d'arcades damunt les columnes. Els capitells són bizantins i són cúbics o troncopiramidals: decorats amb relleus i al damunt tenen un cimanci (peça troncopiramidal decorada amb motius cristians). L'espai interior està molt il·luminat gràcies a finestres als murs i al tambor, que forma un efecte d'anell de llum sobre el qual surt la cúpula. **ESPAI EXTERIOR:** Hi destaca la gran cúpula, que es troba sobre tambors amb finestres. Té grans contraforts que són pilars que reforcen el mur. Els minarets hi van ser incorporats després de la conquesta turca, on Santa Sofia va ser convertida en mesquita.

ELEMENTS DE SUPORT

INTERIOR: Els 4 grans pilars suporten el pes de la cúpula. Damunt els pilars 4 grans arcs de mig punt. La cúpula també és suportada per petxines (triangles esfèrics que faciliten la transició del quadrat de la planta al cercle de la cúpula). Per acabar de suportar la cúpula hi ha un sistema de mitges cúpules o semicúpules.

EXTERIOR: els contraforts.

ELEMENTS SUPORTATS

El principal element suportat és la cúpula central de grans dimensions.

DECORACIÓ

Hi ha un contrast entre el exterior sobri i robust i l'interior molt decorat amb sensació de delicadesa. La decoració de l'interior està pensada per fer més intensa la llum: hi ha un paviment de mosaics i marbre, els murs i columnes estan coberts de marbre i els mosaics són policromats.

CARACTERÍSTIQUES CONCEPTUALS

FUNCIO

- Religiosa: era una església fins la conquesta turca, i va passar a ser una mesquita des d'aleshores.
- Propagandística: de l'emperador Justinià que va ser qui la va encarregar.
- Museu: actualment ho combina amb la funció de mesquita.

SIGNIFICAT

- Cosmològic: la cúpula representa el cel, és un lloc elevat a prop de Déu i és envoltada de llum que és un símbol diví.
- Va ser considerada exemple màxim de bellesa.

MODELS

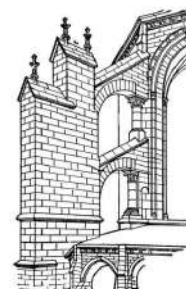
Per la decoració: el mosaic romà i per la cúpula: el Panteó

INFLUÈNCIES

Servirà de model de moltes esglésies bizantines: com la de **Sant Pere de Venècia** i també de mesquites com la de **Solimà el Magnífic a Istanbul**.

CONTRAFORT

Mosaics de l'absis de la Catedral de Monreale

Estil: bizantí
Autor: desconegut
Tècnica: mosaic
Suport: absis
Tema: religiós
Localització: Monreale, Sicília

CRONOLOGIA

1190

CONTEXT HISTÒRIC

El 476 va caure l'imperi romà d'occident, diversos pobles van passar per Sicília, el 532 Bizanci va conquerir la illa. El 878 els musulmans n'expulsen els bizantins i el 1061 els normands van derrotar els musulmans i van fundar el Regne de Sicília. És l'època del feudalisme.

CONTEXT CULTURAL

El període normand de Sicília va ser el màxim esplendor artístic i cultural de l'illa. Els reis normands van ser mecenes de les arts. Porta influències culturals bizantines. Art molt vinculat al cristianisme: edifici coetani a l'art romànic i inicis del gòtic. La catedral de Montreale és de les principals obres de l'art normand.

ANÀLISI DE L'OBRA

CARACTERÍSTIQUES FORMALS

Les pintures cobreixen gran part dels murs de la catedral. A l'absis, les figures s'organitzen en tres registres. Excepte el superior, els altres dos estan distribuïts com si fos un fris. Predomini del dibuix.

HIERATISME/ RIGIDESA/ FRONTALITAT/ SIMETRIA/ AUREOLA RERE EL CAP D'ESSERS DIVINS.

Al Pantocràtor se li ha aplicat perspectiva jeràrquica. La resta de personatges són proporcionals entre ells. No hi ha: profunditat (espai real) ni paisatge de fons. El fons és daurat cosa que dona sensació de lluminositat i situa els personatges en una dimensió atemporal i irreal. El cromatisme de les tècniques molt ric en matisos i tons

CARACTERÍSTIQUES CONCEPTUALS

TEMA. ICONOGRAFIA

El programa iconogràfic (el tema d'un conjunt de pintures) està precedit per el Pantocràtor en **la part superior**: és crist jutjant, està a dalt de tot i el suport carpat indica que es el cel. Té dos dits units: gest de beneir i manifesta la seva doble naturalesa: la humana i la divina. Els altres tres dits simbolitzen la trinitat. El llibre obert diu en llatí i grec: "jo sóc la llum del món". L'absis és orientat a l'est: rep la llum de la albada associada amb la salvació. Les lletres IC XC lletres de l'alfabet llatí que corresponen a Jesús en grec (iesous). Diu OPANTO (a la esquerra) CRATOR (a la dreta) que vol dir tot poderós en grec.

Al registre intermedi: Mare de Déu amb el nen Jesús a la falda (THEOTOKOS). Ells i el Pantocràtor són el eix de simetria de l'edifici. A la seva dreta hi ha l'arcàngel Miquel i a la seva esquerra l'arcàngel Gabriel. L'arcàngel vol dir el jefe dels àngels. Al mateix registre hi ha diversos apòstols. **Al registre inferior** hi ha diversos sants i santes.

Hieratisme, rigidesa, frontalitat, rostres simètrics i aureoles rere els caps dels éssers divins.

FUNCIO

- Religiosa: lloar a Déu i els seus sants.
- Didàctica: ensenyar la doctrina cristiana i difondre el paper de l'església.

SIGNIFICAT

Unió del cel amb els fidels a través de l'església: dalt de tot hi ha Déu, a continuació la mare de Déu i els apòstols seguits dels sants, a sota de tot l'altar. L'església fa d'intermediària entre el món diví i els fidels. Més lluny hi ha els fidels reals.

MODELS

Mosaics romans i bizantins i pantocràtors romans

INFLUÈNCIES

Influirà en l'art romànic: **Pantocràtor de Sant Climent de Taüll**

Art Romànic

És un estil internacional, neix a Europa Occidental als segles XI-XII. És art d'una societat cristiana, rural, feudal i molt jerarquitzada. Sorgeix després del mil·lenarisme: que era la por a la fi del món l'any 1000. Són segles d'invasió de l'Europa Occidental per part dels normands i l'islam. L'art reflecteix les parts de la societat. Fa una funció didàctica: transmet doctrina a una societat analfabeta.

L'artista era considerat un artesà, i els artistes, com a Roma eren anònims. La difusió del romànic està molt relacionada amb el pelegrinatge i amb els monastirs.

L'art romànic té dues grans influències: Roma i Bizanci.

ARQUITECTURA ROMÀNICA

Els principals edificis són esglésies i monastirs. Les característiques de l'arquitectura són l'ús d'elements romans com l'arc de mig punt i la volta de canó, així com una altra característica és la pedra com a element constructiu.

Les plantes són: basilicals, del creu llatina (formades per dos braços, el braç longitudinal que es el més llarg i el braç transversal que es el que creua. El lloc on es creuen els dos braços és el creuer. La capçalera és l'espai que envolta l'altar des de la part posterior fins el transepte. La capçalera pot tenir absis o sinó girola/deambulatori, que és l'espai que envolta l'absis i que facilita el pas dels fidels sense destorbar la missa).

Coberta: volta de canó, volta d'aresta, molt pesant sostinguda per: arcs feixons, contraforts, pilars, arcs formers (traven els pilars i són paral·lels a la nau) i murs gruixuts amb poques obertures.

Altres elements: - Finestres i portes: atrompetades: més amples per fora que per dins. Interior fosc: encaixa amb la religiositat de l'època: Déu justicier castiga als pecadors. – Pilars: gruixuts i sovint cruciformes. – Capitells: molt diversos, el més característic el capitell iconogràfic amb personatges esculpits.

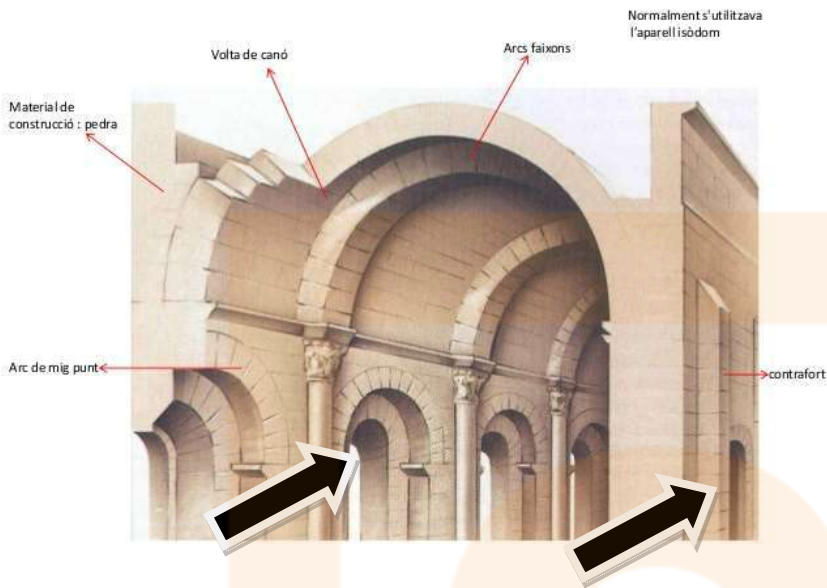
Exterior: carreus visibles, porta emmarcada per arquivoltes: arcs concèntrics a la part posterior de la portalada la seva grandària es va reduint a mesura que s'acosten a la porta.

Timpà: espai entre la llinda i les arquivoltes. Llinda: pedra horitzontal llisa situada sobre la porta. Mainell o trencallum: columna que divideix la porta en dues meitats. Brancals: costats de la portalada sobre els que destaquen els arcs.

Torres: part de l'església on hi ha les campanes. Poden emmarcar la façana, situarse al costat de la façana poden situar-se damunt del creuer. Campanar d'espadanya: situat damunt de la façana i acabat en forma triangular.

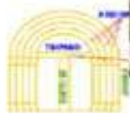
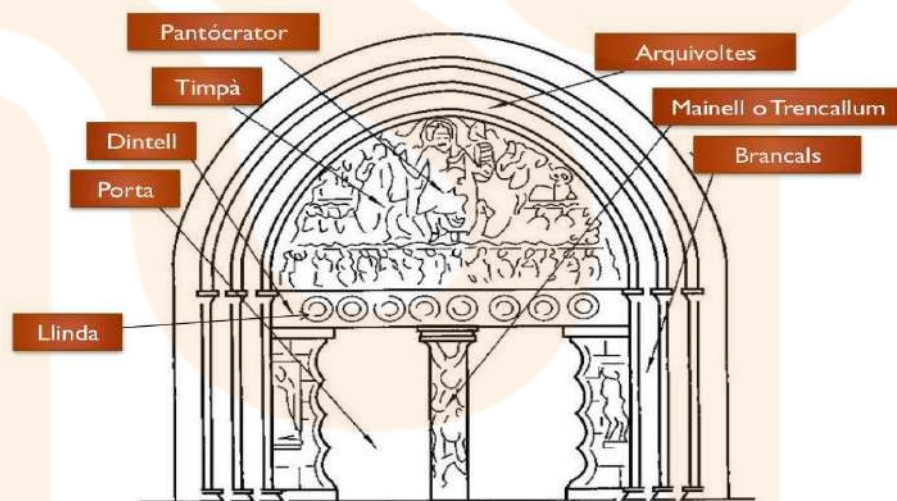
En algunes escoles locals com la catalana: petits arcs cecs de mig punt decoren l'absis de la torre: ARCS LLOMBARDS.

Arc former:

Finestra atrompetada:

Portalades romàniques: Parts

- █ Arquivoltes
- █ Bancals
- █ Timpà
- █ Dintell
- █ Trencallum o Mainell

Catedral de Santiago de Compostela

Estil: romànic, gòtic i barroc
Localització: Santiago de Compostela, Galícia
Arquitecte: Bernard el Vell, Bernard el Jove i mestre Mateo
Sistema constructiu: voltat
Material: pedra

CRONOLOGIA

1075-1211

CONTEXT HISTÒRIC

La ciutat de Santiago té una vinculació amb el descobriment de la tomba de l'apostol Jaume l'any 813. Segons la llegenda presència relevada amb llums o estels, d'aquí el topònim Campus Stellat.

El rei Alfons II d'Astúries ordenà construir-hi una església damunt la tomba. Aviat es convertiria en un lloc de pelegrinatge, es més important de la cristiandat junt amb Roma i Jerusalem.

Al segle IX la Península Ibèrica estava dominada pel Califat de Còrdova. Excepte el extrem nord que era de regnes cristians, els del nord eren freqüentment atacats per els musulmans. El 997 una ràtzia dirigida per Al-Mauser va destruir l'església. El 1075 comença la construcció de la catedral actual, el califat estava en crisi i els regnes cristians del nord es van expandir cap al sud. És també l'època en la que s'enfronten el feudalisme on l'església té gran poder.

CONTEXT CULTURAL

A la península Ibèrica segles de contacte entre la cultura cristiana i la musulmana. Als regnes cristians el llatí és la llengua de cultura, i s'estan formant les llengües romàniques com el català. El camí de Santiago va impulsar el comerç i la cultura i el romànic, en conseqüència, es van construir esglésies i monestirs al llarg del camí.

En escultura i pintura eren freqüents la representació del Pantocràtor.

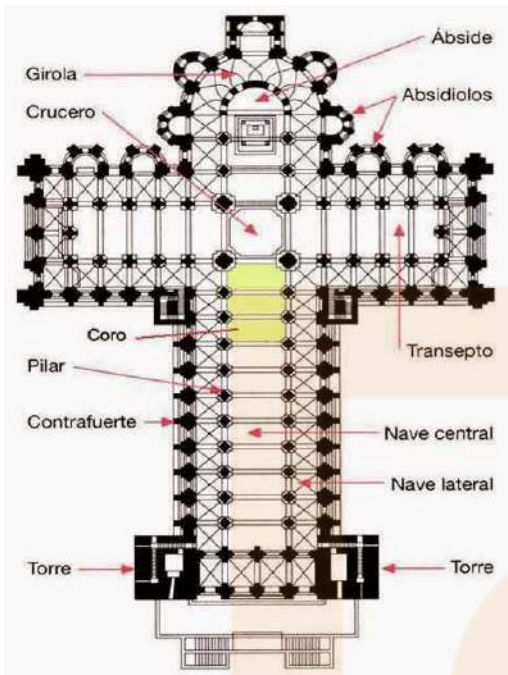
ANÀLISI DE L'OBRA

PLANTA

Era de creu llatina, és el prototip d'església de pelegrinatge. Té tres naus a cada braç on la nau central es el doble de gran que les laterals. Darrere l'absis hi ha la Girola pròpia de les esglésies de pelegrinatge, on hi circulaven els pelegrins sense interrompre la missa.

A la girola hi ha 5 absidiades: absis secundaris, al trasepte n'hi ha 4.

Hi ha dues tombes als peus, dues més petites prop del creuer i portes d'accés a cada braç.

ALÇAT

ESPAI INTERIOR

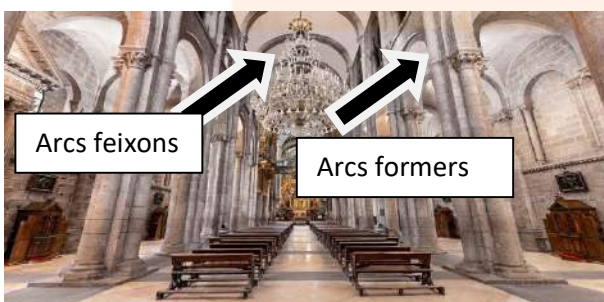
Les naus laterals són separades de la central per un doble pis d'arcs. L'inferior és d'arcs de mig punt i el superior amb finestres geminades, separades per una columna. Sobre les naus laterals hi ha un triomfi o galeria.

ESPAI EXTERIOR

Molt transformat per afegits del Barroc. La única portalada romànica que es conserva és la del **Pòrtic de la Glòria del mestre Mateo**

ELEMENTS DE SUPORT

- A) Murs
- B) Pilars cruciformes: gruixuts, amb columnes colorades, capitell amb motius vegetals
- C) Arcs faixons a la volta
- D) Arcs formers: tots, arcs de mig punt
- E) A l'exterior Contraforts

ELEMENTS SOSTINGUTS

- a) Volta de canó: sobre la nau central
- b) Volta d'aresta: sobre les naus laterals i la girola
- c) Cimbori: sobre el creuer i les petxines

LLUM

És escassa, prové de les obertures als murs de les naus laterals i del cimbori.

DECORACIÓ

A l'interior és escassa, el romànic és un estil molt sobri. A l'exterior hi ha diverses portalades monumentals:

- Pòrtic de Glòria: obra del mestre Mateo, és un important programa iconogràfic amb més de 200 escultures
- Timpà: precideix crist en majestat, és envoltat del tetramorf: representació dels 4 evangelistes i també hi ha angles mistics.
- Arquivoltes: hi ha ancians
- Mainell: Sant Jaume
- Pòrtic de les Plateries: pantocràtor, profetes i apòstols

CARACTERÍSTIQUES CONCEPTUALS

FUNCIÓ

- Religiosa: és una església de cerimònies religioses, serveix per guardar-hi les restes de l'apostol Sant Jaume i és un centre de pelegrinatge.
- Didàctica: per els relleus

SIGNIFICAT

La planta de creu simbolitza la mort de crist i la salvació de la humanitat. L'orientació cap a l'Est és símbol de resurrecció i salvació i és un model d'església de pelegrinatge

MODELS

- De l'art bisgot: absidiada central quadrada
- Del'art islàmic: tendència a la ferradura d'alguns arcs
- Del romànic francès: la girola i el trifor: **Sant Serní, Tolosa**

INFLUÈNCIES

- Farà de model a altres esglésies de pelegrinatge

